

- Біогенні елементи;
- Координаційні сполуки;
- Вчення про розчини;
- Хімічна термодинаміка і хімічна кінетика;
- Фізична хімія поверхневих явищ, дисперсних систем і розчинів високомолекулярних сполук.

Там, де лабораторні заняття відбувалися після лекційних, студентам було легко сприймати матеріал, самостійно робити висновки.

Освіта висококваліфікованого лікаря передбачає обов'язкове повне засвоєння необхідних знань, умінь самостійно опрацьовувати одержаний матеріал і за необхідності самостійно застосовувати ці знання.

Пильну увагу слід звертати на вивчення основних хімічних закономірностей і концепцій, конкретизованих на таких фактах і явищах, які б дозволили майбутнім лікарям застосовувати їх для самостійного виконання професійних завдань.

Список використаної літератури

1. Кулакова О. М. Криза сучасної освітньої системи: соціально-філософський аспект. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені ГС Сковороди. Філософія. Харків, 2013 № 40 (1). С. 214-231.
2. Сergyoga I. Ю. Технологія формування умінь та навичок самоконтролю навчальної діяльності студентів ВНЗ. Педагогіка вищої та середньої школи. 2012. Вип. 36. С.121-125.
3. Микало В. А. Самостійна робота студентів як інструмент оволодіння майбутньою професією. Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку: матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Дніпро, 29-30 березня 2019 р.). Частина I. / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. С. 21 - 23.

ZABAWA I JEJ ZNACZENIE DLA ROZWOJU DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM W OPINII ICH RODZICÓW

Kaput N.

Institute of Pedagogy, University of Rzeszow, Poland

The article deals with play and its importance for the development of a preschool child in the opinion of their parents. The research was conducted among preschool children. The first part of the article concerns the essence of play in the development of preschool children, the definition of play and its classification. The second part describes the authors' own research, the aim of which was to find out about parents' opinions about play and its importance for the development of their preschool children. The analysis of the results of own research is presented. The results show that for most parents of preschool children, play is both a natural activity for a child and a way to get rid of boredom. The majority of the respondents displayed movement games as well as educational games and activities. The educators, pointing to changes in the child's behavior resulting from play, most often mentioned the child's openness and satisfaction – the state of being happy.

Keywords: fun, the importance of play, types of play.

Artykuł dotyczy zabawy i jej znaczenia dla rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym w opinii ich rodziców. Badania zostały przeprowadzone wśród dzieci w wieku przedszkolnym. Pierwsza część artykułu dotyczy istoty zabawy w rozwoju dziecka przedszkolnego, definicji zabawy a także jej klasyfikacji. W drugiej części opisano badania własne, których celem było poznanie opinii rodziców na temat zabawy i jej znaczenia dla rozwoju ich dzieci w wieku przedszkolnym. Zaprezentowano analizę wyników badań własnych. Wyniki ukazują iż, dla większości rodziców dzieci w wieku przedszkolnym zabawa jest naturalną aktywnością dziecka jak i sposobem na nudę. Zdecydowanie w większości badanych występują zabawy ruchowe oraz gry i zabawy dydaktyczne. Opiekunowie wskazując na zmiany w zachowaniu dziecka, będące efektem zabawy wymieniali najczęściej otwartość i zadowolenie dziecka – bycie szczęśliwym przez nie.

Słowa kluczowe: Zabawa, Znaczenie zabawy, Rodzaje zabaw.

W życiu każdego człowieka, zarówno małego jak i dużego, pewne rzeczy, zjawiska, aktywności mogą okazać się formą określenia własnego „ja”, ale także sposobem bycia oraz przyczynić się do przygotowania i lepszego funkcjonowania w społeczeństwie. Również znajdują one odpowiednie miejsce w ich życiu. W pierwszych etapach swojego życia dziecko zaczyna poznawać to, co go otacza poprzez zabawę.

W literaturze można spotkać wiele definicji zabawy. Według Encyklopedii Popularnej PWN zabawa to „psychol. działalność podejmowana dobrowolnie i wypływająca z bezpośrednich potrzeb i zainteresowań; u dzieci gł. czynnik służący rozwojowi psych., zabawa uczy poznawania rzeczywistości oraz staje się pierwszą formą uczenia się” (R. Łakowski, 1982, s. 879). „Zabawa jest szczególnym rodzajem spełnienia się wyobraźni dziecka” (L. Zarzecki, 2012, s. 91). Według J. Korczaka (2012, s. 105) „Zabawa jest nie tyle żywiołem dziecka, ile jedyną dziedziną, gdzie mu zezwalamy na inicjatywę w węższym lub szerszym zakresie. (...) do zabawy dziecko ma prawo”.

U dzieci w wieku przedszkolnym zabawa stanowi podstawową formę działalności, formę relaksu, uspokojenia, „zabicia nudy”. Zabawa „(...) kształci umysł i umiejętności skutecznego działania, zaspokaja potrzebę ogólnej aktywności a także tworzy pozytywne stany uczuciowe i rozładowuje napięcia emocjonalne” (A. Klim – Klimaszewska, 2005, s. 39). Zabawa zabawką kształci wiele sfer naraz, co zakłada harmonijny rozwój dziecka. „Ważne jest to, by angażując umysł dziecka, zając jego ciało, jak również dbać o rozwój emocjonalny czy moralny” (E. Maciejewska – Mroczek, 2012, s. 164). Zabawa podejmowana przez dziecko bez przymusu, staje się atrakcyjna oraz jest główną formą, dzięki której dziecko poznaje rzeczywistość (A. Asyngier – Koziół, 2006, s. 121). Dzieci nabywają umiejętności społeczne zarówno w zabawie spontanicznej, jak i planowanej „przez angażowanie ich w interakcje związane z zabawą” (L. A. Reddy, 2014, s. 18 – 19).

Dzieci podejmując zabawę robią to z wewnętrznej motywacji, a powodem ich zabawy jest chęć zdobycia dużej ilości

doświadczeń, które im są potrzebne natychmiast do „budowania schematów umysłowych (reprezentacji), zgodnie z własnym rytmem rozwoju psychoruchowego (...)” (E. Gruszczyk – Kolczyńska, E. Zielińska, 2016, s. 79). Również mają potrzebę przyzwyczajania, oswojenia się z trudnymi dla nich sytuacjami, które są nieuniknione w życiu (E. Gruszczyk – Kolczyńska, E. Zielińska, 2016, s. 79). „Dziecko, bawiąc się, uczy się w interakcjach i relacjach z innymi, rozwija swoje umiejętności komunikacyjne, pomysłowość oraz wielokierunkowość myślenia” (B. Sufa, 2016, s. 21).

Zabawa wymaga od każdego człowieka przede wszystkim aktywności oraz skupienia się i „natężenia woli”. Posiada ogromne znaczenie w uczeniu się, ponieważ „(...) sama w sobie jest dla uczniów nagrodą” (D. Kubinowski, 2006, s. 107). Podczas procesu, którym jest dorastanie człowieka, niezrozumienie znaczenia istoty zabawy niesie za sobą negatywne konsekwencje, również w przypadku procesu wychowania jednostki (D. Kubinowski, 2006, s. 107). W pedagogice przedszkolnej jednym z najbardziej znanych podziałów prezentuje A. Klim – Klimaszewska (2005, s. 39), która wyróżniła 7 kategorii zabaw. Należą do nich zabawy: konstrukcyjne; tematyczne; dydaktyczne; ruchowe; badawcze; teatralne; tropiące.

Celem przeprowadzonych badań, było poznanie opinii rodziców na temat zabawy i jej znaczenia dla rozwoju ich dzieci w wieku przedszkolnym. Zaprezentowano analizę wyników badań własnych. Za pomocą tabel zilustrowano a następnie opisano otrzymane wyniki. Przeprowadzone badania pozwoliły na wysunięcie postulatów pedagogicznych. Całość została podsumowana wnioskami końcowymi.

Przedmiotem badań uczyniono opinie rodziców, ich pogląd na istotę zabawy w rozwoju własnego dziecka będącego w wieku przedszkolnym, a ponadto sposoby zabaw rodziców z dziećmi, trudności podczas zabawy z jakimi zmagają się dzieci oraz te, które doświadczają sami rodzice organizując aktywność zabawową dziecku. Zamierzenia badawcze objęły również zmiany w zachowaniu dziecka będące efektem zabawy, obserwowane przez rodziców.

Na potrzeby przeprowadzonych badań sformułowano **problem główny i problemy szczegółowe**.

Główny problem badawczy zawiera się w pytaniu: Jakie jest znaczenie zabawy dla rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym w opinii ich rodziców?

Rozwiązanie problemu głównego było możliwe dzięki udzieleniu odpowiedzi na sześć pytań szczegółowych:

1. Jaką rolę pełni zabawa w rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym w opinii ich rodziców?
2. Jaki rodzaj zabawy najczęściej wybierają dzieci badanych rodziców?
3. Jakie zmiany w zachowaniu dziecka będące efektem zabawy obserwują badani rodzice?
4. W jaki sposób badani rodzice bawią się ze swoimi dziećmi?
5. Jakie trudności napotykają dzieci w wieku przedszkolnym podczas zabawy w opinii badanych rodziców?
6. Na jakie trudności w organizowaniu aktywności zabawowej dzieciom wskazują badani rodzice?

Zgodnie z przyjętymi w metodologii badań zasadami hipoteza nie została postawiona.

Do przeprowadzenia badań wybrana została **metoda sondażu diagnostycznego**.

Do przeprowadzenia prezentowanych wartykule badań została wybrana technika ankiety środowiskowej (audytoryjnej), którą rozprowadzono wśród uczniów w budynku przedszkolnym.

Narzędziem badawczym wykorzystanym w pracy jest autorski kwestionariusz ankiety, składający się z 24 pytań. I tak, 6 pytań posiada charakter zamknięty, 7 – zamkniętych z możliwością udzielenia własnej odpowiedzi (rozwinięcia, wyjaśnienia), 1 – półotwarte oraz 10 – otwartych.

Pytania od 1 do 7 to metryczka (dotyczą one między innymi płci respondenta, jego wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania, płci dziecka i jego wieku oraz typu rodzin, w której wychowuje się dziecko).

Kolejne pytania (zamknięte z możliwością udzielenia własnej odpowiedzi) dotyczą: znaczenia pojęcia „zabawy” dla rodzica – czym ona jest, jaki jej rodzaj przeważa obecnie w życiu dziecka, sposobu spędzania wolnego czasu przez dziecko, reakcji jednostki na napotkanie trudności w zabawie, częstotliwości bawienia się dziecka oraz bawienia się wraz z dzieckiem.

Natomiast pytania otwarte i półotwarte dają możliwość poznania opinii rodzica na temat: oceny zabawy – pełnienia jej roli w życiu dziecka (według rodzica), umiejętności rozwijanych poprzez nią, największej przyjemności, którą dziecko doznaje podczas zabawy, poznania ulubionej zabawki i zabawy, trudności napotykanych podczas niej, sposobu bawienia się rodzica i trudności, które napotykają podczas organizowania aktywności zabawowej, jak i zaobserwowanych zmian w zachowaniu dziecka, które są efektem zabawy oraz oceny korzyści wynikających z aktywności zabawowej.

Charakterystyka grupy badawczej. Badania zostały przeprowadzone na terenie województwa podkarpackiego w powiecie dębickim w Przedszkolu Miejskim Nr 10 w Dębicy znajdującym się przy ulicy Księdza Kołłątaja 8. Budynek jest ogrodzony, wolnostojący piętrowy (parter i jedno piętro) i otoczony placem zabaw. Do przedszkola uczęszczają dzieci w wieku od 3 do 6 lat. W okolicy placówki znajduje się Park leśny, który umożliwia częste przebywanie dzieci wśród przyrody, natury. Placówka zatrudnia 8 nauczycieli (posiadających przygotowanie pedagogiczne) oraz pracowników administracyjno – obsługowych.

W badaniu wzięli udział rodzice dzieci w wieku przedszkolnym (w przedziale wiekowym: 3 – 6 lat). Zostało przebadanych 50 opiekunów dziecka: 43 kobiety oraz 7 mężczyzn.

Miejscem zamieszkania dla 19 badanych jest wieś, a dla 31 badanych – miasto (zob. tabela 1).

Tabela 1
Miejsce zamieszkania badanych respondentów

Miejsce zamieszkania	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Ogólna liczba	Procent (%)
Miasto	26	5	31	62,0 %
Wieś	17	2	19	38,0 %
Razem	43	7	50	100,0 %

Źródło: Opracowanie własne

Wśród rodziców dzieci zarówno u kobiet jak i mężczyzn przewyższało wykształcenie wyższe, posiadało je 28 (56,0 %) osób: 24 (48,0 %) kobiety i 4 (8,0 %) mężczyzn. Średnie wykształcenie miało 16 (32,0 %) badanych: 14 (28,0 %) kobiet, a mężczyzn 2 (4,0 %), natomiast zasadnicze zawodowe 6 (12,0 %) respondentów: 5 (10,0%) kobiet i 1 (2,0 %) mężczyzna (zob. tabela 2).

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ І ЗДОБУТКИ

Tabela 2
Wykształcenie badanych respondentów

Wykształcenie	Liczba kobiet	Procent kobiet (%)	Liczba mężczyzn	Procent mężczyzn (%)	Ogólna liczba	Procent razem (%)
Zasadnicze zawodowe	5	10,0 %	1	2,0 %	6	12,0 %
Srednie	14	28,0 %	2	4,0 %	16	32,0 %
Wyższe	24	48,0 %	4	8,0 %	28	56,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Płeć męska znajduje się w przedziale wiekowym od 35 do 52 lat a płeć żeńska od 23 do 55 lat (co również stanowi taki sam przedział dla wszystkich badanych).

Należy zaznaczyć, iż 29 (58,0 %) uzupełnionych ankiet dotyczyło dziewczynek, natomiast pozostałe 21 (42,0 %) dotyczyło chłopców. Wiek dzieci zawierał się w przedziale od 3 do 6 lat. Trzy lata posiadało 4 dzieci (8,0 %), 10 dzieci (20,0 %) było w wieku 4 lat, również 10 dzieci (20,0 %) w wieku 5 lat. Największą liczbę stanowiły sześciolatki (26 dzieci – 52,0 %), (zob. tabela 3).

Tabela 3
Wiek badanych dzieci respondentów oraz ich procent

Wiek dziecka	Liczba dzieci	Procent dzieci (%)
3 lata	4	8,0 %
4 lata	10	20,0 %
5 lat	10	20,0 %
6 lat	26	52,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych dzieci (49 osób – 98,0 %) wychowuje się w rodzinie pełnej, a jedno (2,0 %) dziecko w rodzinie niepełnej (zob. tabela 4).

Tabela 4
Rodzaj rodziny, w której wychowują się dzieci respondentów oraz ich procent

Rodzaj rodziny	Liczba dziewczynek	Liczba chłopców	Ogólna liczba	Procent (%)
Pełna	28	21	49	98,0 %
Niepełna	1	0	1	2,0 %
Razem:	29	21	50	100,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Analiza wyników badań własnych. Przeprowadzenie badań miało na celu poznanie opinii rodziców na temat zabawy i jej znaczenia dla rozwoju ich dzieci w wieku przedszkolnym. W analizie wyników badań własnych brano pod uwagę rodziców w kontekście: liczby dziewczynek, liczby chłopców. Z uwagi na to, iż 29 ankiet dotyczyło dziewczynek, zaś 21 ankiet chłopców to sposób liczenia będzie polegał na obliczeniu procentu z całościowej liczby dziewczynek, jak i procentu z całościowej liczby wszystkich chłopców.

W pytaniach zamkniętych (z możliwością udzielenia własnej odpowiedzi) można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Do tego typu należały pytania numer: 8, 11, 12, 18, 19, 20.

Badania miały na celu poznanie sposobu rozumienia zabawy przez badanych rodziców. W przypadku rodziców posiadających synów najwięcej z nich, ponieważ aż 19 (90,5 %) osób udzieliło odpowiedzi, że zabawa jest naturalną aktywnością dziecka, wynikającą z jego potrzeb. Z kolei 14 (66,7 %) rodziców uznaje zabawę jako sposób na nudę, nieco więcej, bo 15 osób (71,4 %) jako formę relaksu, natomiast pozostałe 7 osób (33,3 %) kojarzy zabawę z rozładowaniem napięć emocjonalnych. Dane zostały zamieszczone w poniższej tabeli.

Tabela 5
Znaczenie zabawy według rodziców chłopców

Kategorie	Liczba odpowiedzi	Procent (%)
Sposób na nudę	14	66,7 %
Forma relaksu	15	71,4 %
Naturalna aktywność dziecka wynikająca z jego potrzeb	19	90,5 %
Rozładowanie napięć emocjonalnych	7	33,3 %

Zródło: Opracowanie własne

Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku rodziców dziewczynek. Poniższa tabela przedstawia otrzymane wyniki. Zabawę jako: naturalną aktywność dziecka, wynikającą z jego potrzeb określa 28 rodziców (96,6 %), sposób na nudę 19 badanych (65,5 %), rozładowanie napięć emocjonalnych 15 osób (51,7 %), a formę relaksu 14 (48,3 %). Rodzice udzieliли również własnej interpretacji zakresu znaczeniowego pojęcia zabawy. I tak, 6 osób (20,7 %) stwierdziło, że zabawa to sposób edukacji i rozwoju oraz umocnienie więzi emocjonalnej pomiędzy rodzicem a dzieckiem (zob. tabela 6).

Tabela 6
Znaczenie zabawy według rodziców dziewczynek

Kategorie	Liczba odpowiedzi	Procent (%)
Sposób na nudę	19	65,5 %
Forma relaksu	14	48,3 %
Naturalna aktywność dziecka wynikająca z jego potrzeb	28	96,6 %
Rozładowanie napięć emocjonalnych	15	51,7 %
Inne	6	20,7 %

Zródło: Opracowanie własne

Badani rodzice określili także rodzaj zabawy przeważający obecnie w życiu dziecka. Poniżej znajduje się tabela przedstawiająca wyniki odpowiedzi uzyskanych od rodziców zarówno dziewczynek, jak i od rodziców chłopców (zob. tabela 7).

Według 28 rodziców dziewczynek (96,6 %) w życiu ich córek przeważają zabawy ruchowe, 23 rodziców (79,3 %) twierdzi, że gry i zabawy dydaktyczne. Dziewczynki chętnie podejmują zabawy konstrukcyjne (18 osób - 62,1 %), zabawy tematyczne (11 osób - 37,9 %), zabawy teatralne (11 osób - 37,9 %). Znikoma liczba dziewczynek decyduje się na zabawy badawcze (4 osoby - 13,8 %).

W odniesieniu do rodziców chłopców 21 badanych (100 %) wypowiada się o zabawach ruchowych, 18 (85,7 %) o zabawach konstrukcyjnych. Zdaniem 12 rodziców (57,1 %) chłopcy chętnie podejmują gry i zabawy dydaktyczne, tematyczne (9 osób - 42,9 %), badawcze (7 osób - 33,3 %) i rzadziej teatralne (4 osób - 19,0 %). Wyniki przedstawione zostały w tabeli 7.

Tabela 7
Rodzaje zabaw przeważających obecnie w życiu dziecka respondentów

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Zabawy konstrukcyjne	18	62,1 %	18	85,7 %
Zabawy tematyczne	11	37,9 %	9	42,9 %
Gry i zabawy dydaktyczne	23	79,3 %	12	57,1 %
Zabawy ruchowe	28	96,6 %	21	100 %
Zabawy badawcze	4	13,8 %	7	33,3 %
Zabawy teatralne	11	37,9 %	4	19,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Sposoby na spędzanie wolnego czasu przez dzieci pozwoliło określić pytanie numer 12 z kwestionariusza ankiety. Z kolei uzyskane wyniki ilustruje tabela 8, z której wynika, że: 19 chłopców (90,5 %) bawi się zabawkami, 18 (85,7 %) wychodzi na zewnątrz, 12 (57,1 %) bawi się na placu zabaw, 11 (52,4 %) ogląda bajki na telefonie lub innym sprzęcie elektronicznym, a tylko 2 (9,5 %) gra w gry komputerowe. Trzech chłopców (14,3 %) spędza wolny czas w inny sposób, na przykład układając puzzle, klocki, rysując, kolorując oraz pisząc szlaczki.

W odniesieniu do dziewczynek warto zauważyć, że: 27 (93,1 %) bawi się za pomocą zabawek, 25 (86,2 %) wychodzi w wolnym czasie na zewnątrz, 18 (62,1 %) bawi się na placu zabaw, 12 (41,4 %) ogląda bajki na telefonie lub innym sprzęcie elektronicznym. Jedna dziewczynka (3,4 %) gra w gry komputerowe. Rodzice wskazywali również, że ich córki w wolnym czasie: bawią się różnego rodzaju układankami, puzzlami, klockami, bawiąc się z rodzicem, grając w gry planszowe, czytając książki lub kolorując kolorowanki (12 osób - 41,4 %).

Tabela 8
Sposoby spędzania wolnego czasu przez dzieci respondentów

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Wyjście na zewnątrz	25	86,2 %	18	85,7 %
Zabawa na placu zabaw	18	62,1 %	12	57,1 %
Granie w gry komputerowe	1	3,4 %	2	9,5 %
Oglądanie bajek na telefonie / innym sprzęcie elektronicznym	12	41,3 %	11	52,4 %
Bawienie się zabawkami	27	93,1 %	19	90,5 %
Inne	12	41,4 %	3	14,3 %

Zródło: Opracowanie własne

Każde dziecko napotyka pewnego rodzaju trudności w zabawie, jednak równie każde reaguje na nie w inny sposób. I tak, 18 dziewczynek (62,1 %) zwraca się z prośbą o pomoc w pokonaniu trudności, 13 (44,8 %) nie poddaje się i podejmuje próbę rozwiązania problemu, 12 dziewczynek (41,4 %) reaguje płaczem, jak i tyle samo okazuje złość, 7 (24,1 %) zniechęca się, 5 (17,2 %) wycofuje się z niej, u 2 (6,9 %) zwiększa się motywacja i chęć do zabawy, a jedna (3,4 %) staje się agresywna.

W przypadku chłopców: 11 (52,4 %) reaguje złością, ale również tyle samo prosi o pomoc w pokonywaniu trudności, 9 (42,9 %) zniechęca się do zabawy, ale 6 (28,6 %) podejmuje próbę rozwiązania problemu i nie poddaje się, a 5 (23,8 %) wycofuje się z zabawy, 4 (19,0 %) reaguje płaczem, zaś jeden (4,8 %) staje się bardziej zmotywowany i chętny do aktywności zabawowej (zob. tabela 9).

Tabela 9
Reakcje dzieci respondentów na napotkane trudności w zabawie

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Płacz	12	41,4 %	4	19,1 %
Złość	12	41,4 %	11	52,4 %

SUCASNI TRENDI ROZVITKU MEDICHOJ OSVITI: PERSPEKTIVI I ZDOBUTKI

Wycofanie się z zabawy	5	17,2 %	5	23,8 %
Zniechęcenie się	7	24,1 %	9	42,9 %
Agresja	1	3,4 %	0	0,0 %
Prośba o pomoc w pokonaniu trudności	18	62,1 %	11	52,4 %
Nie poddanie się i próba rozwiązania problemu	13	44,8 %	6	28,6 %
Zwiększenie się motywacji i chęci do zabawy	2	6,9 %	1	4,8 %

Zródło: Opracowanie własne

W pytaniu o numerze 19 (zawartym w kwestionariuszu ankiety) dotyczącym tego, jak często zdaniem respondentów powinno bawić się dziecko, opiekunowie odpowiedzieli w następujący sposób: 21 rodziców dziewczynek (72,4 %) uważa, że dziecko powinno się bawić codziennie, a 8 (27,6 %) bardzo często. Natomiast 12 opiekunów chłopców (57,1 %) jest zdania, że ta czynność powinna odbywać się codziennie, 6 (28,6 %) bardzo często, 2 (9,5 %) czasami, a jeden (4,8 %) gdy zaistnieje taka potrzeba w dziecku (zob. tabela 10).

Tabela 10

Częstotliwość powinności zabawy dziecka zdaniem respondentów

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Bardzo rzadko	0	0,0 %	0	0,0 %
Okazjonalnie	0	0,0 %	0	0,0 %
Rzadko	0	0,0 %	0	0,0 %
Czasami	0	0,0 %	2	9,5 %
Bardzo często	8	27,6 %	6	28,6 %
Codziennie	21	72,4 %	12	57,1 %
Inne	0	0,0 %	1	4,8 %

Zródło: Opracowanie własne

W pytaniu nr 20 udzielano odpowiedzi (wyniki ukazane w tabeli 11) na temat tego, jak często bawią się dzieci wraz z badanymi rodzicami. Z odpowiedzi opiekunów dziewczynek wynika, że 13 (44,8 %) bawi się codziennie, 9 (31,0 %) bardzo często, 6 (20,7 %) czasami, a jeden (3,4 %) zbyt rzadko. Natomiast 11 rodziców chłopców (52,4 %) ocenia, iż wspólne zabawy są podejmowane codziennie, 5 (23,8 %) czasami, 4 (19,0 %) bardzo często, a jeden z badanych zaznacza, że zabawa we dwoje jest inicjowana, gdy dziecko ma taką potrzebę (4,8 %).

Tabela 11

Częstotliwość wspólnej zabawy dziecka z respondentem

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Nigdy	0	0,0 %	0	0,0 %
Okazjonalnie	0	0,0 %	0	0,0 %
Rzadko	0	0,0 %	0	0,0 %
Czasami	6	20,7 %	5	23,8 %
Bardzo często	9	31,0 %	4	19,0 %
Codziennie	13	44,8 %	11	52,4 %
Inne	1	3,4 %	1	4,8 %

Zródło: Opracowanie własne

Pytanie numer 9 dotyczyło poznania opinii na temat roli, jaką spełnia zabawa w życiu dziecka, zaś pytanie numer 10 o umiejętnościach, które rozwijane są dzięki niej.

Jako rolę zabawy, 36 (72,0 %) respondentów wskazuje, iż jest nią wszechstronny rozwój dziecka, 30 osób (60,0 %) uważa, że rozwija zdolności, zmysły i doskonali sprawność motoryczną, 28 badanych sądzi, że pełni ona rolę edukacyjną (56,0 %). Dwunastu rodziców zaznacza wpływ zabawy na rozwój fizyczny i psychiczny dziecka (24,0 %). Niektórzy (10 osób – 20,0 %) upatrują w niej formę budowania więzi z rówieśnikami, naukę poznawania świata (9 osób – 18,0 %), zapewnianie kontaktu z innymi dziećmi (9 osób – 18,0 %). Zdaniem 8 rodziców (16,0 %) zabawa uczy samodzielności i zręczności, a według 7 (14,0 %) pełni rolę społeczną. W dalszej kolejności rodzice zwracali uwagę na odpoczynek (5 osób – 10,0 %), formę aktywności (4 – 8,0 %), zapewnienie kontaktu z dorosłymi (3 osoby – 6,0 %). Pojedyncze głosy respondentów sugerowały, że zabawa rozwija zmysły, mowę, jest dobrą aktywnością ruchową, naturalnym pragnieniem dziecka i wpływa na jego rozwój. Jest nieodłącznym elementem codziennego schematu dnia, ćwiczy umiejętności werbalne oraz interpersonalne, kształtuje osobowość.

Wskazując na umiejętności rozwijane poprzez zabawę, rodzice dzieci wymieniali rozwój: wyobraźni (46,0 %), zdolności manualnych (26,0 %), umiejętności ruchowych (26,0 %), logicznego myślenia (18,0 %), umiejętności intelektualnych (16,0 %), zdolności okazywania emocji (14,0 %), spostrzegawczości (14,0 %), rozwoju fizycznego (12,0 %).

%), koncentracji(10 %), pewności siebie (8,0 %), rozwoju umysłu (6,0 %), panowania nad emocjami(6,0 %), koordynacji wzrokowo - ruchowej (4,0 %), umiejętności dzielenia się (4,0 %), poznawania przedmiotów i sposobu korzystania z nich (4,0 %), dostrzegania granic pomiędzy rzeczywistością a fikcją (4,0 %), wyobraźnią, fantazją. Pojedyncze odpowiedzi podkreślały rozwój: myślenia przyczynowo – skutkowego, nawiązywania relacji, samodzielności, sprytu, myślenie przestrzennego, konstruktywnego, myślenia abstrakcyjnego.

Pytanie nr 13 dotyczyło poznania rzeczy, która sprawia dziecku największą przyjemność w zabawie. Zaczynając od rodziców dziewczynek, wskazali oni na: możliwość nawiązywania kontaktów z innymi dziećmi (10 osób - 34,5 %), zabawę z rodzicami (7 osób - 24,1 %), osiągnięty sukces (3 osoby - 10,3 %), poznawanie nowych rzeczy i zdobywanie wiadomości (3 osoby - 10,3 %), brak nudy (2 osoby - 6,9 %), a także tyle samo na ruch. Cztery osoby (13,8 %) odpowiedziały, iż przyjemność jest sprawiana za pomocą: tańca, malowania i rysowania, naśladowania zachowań dorosłych oraz jazdy na rowerze / hulajnodze.

Opiekunowie chłopców za sprawianą przyjemność w zabawie uważają: zabawę z rodzicami (6 osób - 28,6 %), ruch (6 osób - 28,6 %), osiągnięty sukces (5 osób - 23,8 %), zarówno możliwość nawiązywania kontaktów z dziećmi jak i poznawanie nowych rzeczy i zdobywanie wiadomości (4 osoby - 19,0 %). Dwie osoby (9,5 %) wskazały na brak nudy, granie w gry komputerowe oraz konstruowanie i budowanie wskazało na (zob. tabela 12).

Tabela 12
Sprawiana przyjemność w zabawie

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Możliwość nawiązywania kontaktów z innymi dziećmi	10	34,5 %	4	19,0 %
Zabawa z rodzicami	7	24,1 %	6	28,6 %
Osiągnięty sukces	3	10,3 %	5	23,8 %
Brak nudy	2	6,9 %	2	9,5 %
Poznawanie nowych rzeczy, zdobywanie wiadomości	3	10,3 %	4	19,0 %
Ruch	2	6,9 %	6	28,6 %
Inne	4	13,8 %	2	9,5 %

Zródło: Opracowanie własne

Za pomocą pytania nr 14 udało się określić ulubioną zabawkę zarówno dziewczynek, jak i chłopców.

Wśród dziewczynek ulubionymi zabawkami są: lalki (24 osoby - 82,8 %), pluszaki (12 osób - 41,4 %), klocki(9 osób - 31,0 %), figurki z bajek(4 osoby - 13,8 %), puzzle(4 osoby - 13,8 %), gry planszowe (3 osoby - 10,3 %), rowerek (2 osoby - 6,9 %). Rodzice wymienili również inne przykłady ulubionych zabawek ich córek: hulajnoga, samochód, ciastolina. W przypadku chłopców najwięcej odpowiedzi, określających ulubioną zabawkę, otrzymały przedmioty, takie jak: samochody (9 osób - 42,9 %) i klocki (9 osób - 42,9 %). Pozostałymi popularnymi zabawkami są: pluszaki, puzzle, gry planszowe, figurki z bajek, rowerek, hulajnoga, piłki, a także książeczki (zob. tabela 13).

Tabela 13
Ulubiona zabawka dziewczynek i chłopców

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Lalki	24	82,8 %	0	0,0 %
Pluszaki	12	41,4 %	2	9,5 %
Gry planszowe	3	10,3 %	1	4,8 %
Figurki z bajek	4	13,8 %	1	4,8 %
Puzzle	4	13,8 %	2	9,5 %
Klocki	9	31,0 %	9	42,9 %
Hulajnoga	1	3,4 %	1	4,8 %
Rowerek	2	6,9 %	1	4,8 %
Samochody	1	3,4 %	9	42,9 %
Inne	1	3,4 %	2	9,5 %

Zródło: Opracowanie własne

Ulubione zabawy wśród dzieci w wieku przedszkolnym udało się określić za pomocą pytania nr 15. Uzyskane wyniki zaprezentowano w tabeli 14. Rozpoczynając analizę wyników od ankiet dotyczących płci żeńskiej dzieci wynika, że najbardziej ulubiona zabawa dla 11dziewczynek (37,9 %) polega na naśladowaniu i odgrywaniu ról, tzw. „zabawa w dom”, dla 6 dziewczynek (20,7 %) na układaniu puzzli, z kolei 5 dziewczynek (17,2 %) lubi taniec i śpiew oraz 5 dziewczynek (17,2 %) układanie klocków. Cztery dziewczynki (13,8 %) chętnie bawią się na świeżym powietrzu. Kolejne cztery preferują zabawę w chowanego (13,8 %). Natomiast na zabawy ruchowe wskazało 2 badanych (6,9 %). Tylko jedna osoba (3,4 %) zaznaczyła grę w piłkę oraz gry edukacyjne. Jedna osoba (3,4 %) wymieniła lepienie z plasteliny i czytania książeczek dla dzieci.

Wśród chłopców 9 respondentów (42,9 %) wskazało na układanie klocków lego, 5 (23,8 %) grę w piłkę, 5 (23,8 %) „zabawę w dom”, 3 (14,3 %) na układanie puzzli i zabawy na świeżym powietrzu. Z kolei zabawy ruchowe wymieniło 2 badanych (9,5 %), podobnie jak zabawy w chowanego. Jeden z rodziców (4,8 %) wspominał o grach edukacyjnych oraz

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ І ЗДОБУТКИ

tańcu i śpiewie, jako ulubionych aktywnościach zabawowych syna.

Tabela 14
Ulubiona zabawa dziewczynek i chłopców

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi przez rodziców dziewczynek	Procent udzielonych odpowiedzi przez rodziców dziewczynek	Liczba udzielonych odpowiedzi przez rodziców chłopców	Procent udzielonych odpowiedzi przez rodziców chłopców
Układanie puzzli	6	20,7 %	3	14,3 %
Układanie klocków lego	5	17,2 %	9	42,9 %
Zabawa w dom (naśladowanie, odgrywanie ról itp.)	11	37,9 %	5	23,8 %
Zabawa na świeżym powietrzu	4	13,8 %	3	14,3 %
Zabawa w chowanego	4	13,8 %	2	9,5 %
Taniec i śpiew	5	17,2 %	1	4,8 %
Malowanie, rysowanie	9	31,0 %	0	0,0 %
Gra w piłkę	1	3,4 %	5	23,8 %
Zabawy ruchowe	2	6,9 %	2	9,5 %
Gry edukacyjne	1	3,4 %	1	4,8 %
Inne	2	6,9 %	0	0,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi na pytanie 16 udało się zdiagnozować, z czym najlepiej sobie radzą dzieci w wieku przedszkolnym podczas zabawy. Respondenci wskazywali wiele różnych odpowiedzi. Wyróżniono przede wszystkim: kreatywność (10 osób – 20,0 %), kreowanie własnego świata w zabawie „na niby” (8 osób – 16,0 %), organizację przestrzenną (7 osób – 14,0 %), czynności manualne (6 osób – 12,0 %), sprawność ruchową (5 osób – 10,0 %). Pozostali wskazują na: układanie puzzli, podział ról i obowiązków, rysowanie, umiejętność pogodzenia się z przegraną, grą w piłkę, dzielenie się, zapamiętywanie, odbijanie piłeczkami, dążenie do realizacji potrzeb, świadomość własnych oczekiwań, zachęcanie do zabawy rówieśników, zabawy taneczne.

Analizując pytanie nr 17 zauważa się, że największe trudności w zabawie dziewczynek sprawiają im takie czynności jak: sprzątanie po zabawie (6 osób - 20,7 %), pogodzenie się z przegraną (5 osób - 17,2 %), dzielenie się zabawkami z innymi dziećmi (5 osób - 17,2 %), oddawanie inicjatywy zabawy (2 osoby - 6,9 %), zmiana kierunku zabawy (2 osoby - 6,9 %), ubieranie lalek (2 osoby - 6,9 %), szybkie nudzenie się (2 osoby - 6,9 %). Sporadycznie rodzice zwracali uwagę na trudności związane z brakiem kontaktów z innymi dziećmi, problemy z układaniem puzzli, łapaniem piłeczek, kupieniem uwagi, z samodzielną zabawą, ale też na brak cierpliwości. U chłopców natomiast trudnością jest: pogodzenie się z przegraną (7 osób - 33,3 %), niepowodzenia w trakcie zabawy (7 osób - 33,3 %), skupienie uwagi (4 osób - 19,0 %), szybkie nudzenie się (2 osoby - 9,5 %), dzielenie się zabawkami z innymi dziećmi (2 osoby - 9,5 %).

Uzyskane wyniki dotyczące sposobu bawienia się rodziców z dziećmi (które pozwoliło określić pytanie nr 21 z kwestionariusza ankiety) zaprezentowano w tabeli 16.

Najczęstszym sposobem zabaw występujących u dziewczynek jest układanie puzzli (14 osób - 48,3 %), układanie klocków (10 osób - 34,5 %), uczenie się układów tanecznych i tańczenie (9 osób - 31,0 %), gry planszowe (8 osób - 27,6 %), malowanie (8 osób - 27,6 %), wyjście na spacer oraz czytanie książek (po 6 osób - 20,7 %). Z kolei 3 rodziców (10,3 %) bawi się z dzieckiem lalkami, wspólnie śpiewają a także rysują. Rodzice wskazują również na inne sposoby zabawy z dzieckiem, wymieniając między innymi: wycieczki rowerowe, odbijanie balonem, lepienie za pomocą ciastoliny. Nieco inaczej wyglądają zabawy rodziców z chłopcami. I tak, 8 rodziców (38,1 %) układa z dziećmi klocki, 6 rodziców (28,6 %) puzzle, 5 rodziców (23,8 %) wychodzi na spacer. Niektórzy chętnie urządzają przejażdżki rowerowe uczą się z dziećmi układów tanecznych i tańczą, czytają książki, grają w gry planszowe, malują, rysują, grają w piłkę, w karty, śpiewają. W pojedynczych przypadkach rodzice bawią się z dziećmi w odbijanie balonem, lepią za pomocą ciasto liny, bawią się lalkami (zob. tabela 15).

Tabela 15
Sposoby zabawy rodzica z dzieckiem

Kategorie	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. dziewczynek)	Liczba udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)	Procent udzielonych odpowiedzi (dot. chłopców)
Gry planszowe	8	27,6 %	3	14,3 %
Malowanie	8	27,6 %	3	14,3 %
Układanie klocków	10	34,5 %	8	38,1 %
Uczenie się układów tanecznych i tańczenie	9	31,0 %	4	19 %
Gra w piłkę	1	3,4 %	2	9,5 %

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Wyjście na spacer	6	20,7 %	5	23,8 %
Gra w karty	1	3,4 %	2	9,5 %
Układanie puzzli	14	48,3 %	6	28,6 %
Czytanie książek	6	20,7 %	4	19 %
Odbijanie balonem	2	6,9 %	1	4,8 %
Lepienie za pomocą ciastoliny	2	6,9 %	1	4,8 %
Śpiewanie	3	10,3 %	2	9,5 %
Zabawa lalkami	3	10,3 %	1	4,8 %
Rysowanie	3	10,3 %	3	14,3 %
Wycieczki rowerowe	2	6,9 %	4	19 %

Zródło: Opracowanie własne

Podczas organizowania aktywności zabawowej dziecka, każdy może napotkać różnego rodzaju trudności. Pytanie numer 22 pozwoliło na ich określenie, a wyniki zostały przedstawione w tabeli 16. Czternastu rodziców (28,0 %) uważa, iż nie napotyka żadnych trudności, by zorganizować aktywność zabawową. Brak czasu, który jest spowodowany pracą występuje u 10 opiekunów dziecka (20,0 %), również ten sam procent jest określany jako brak odzewu dziecka na przedstawiane pomysły zabawy. Z kolei 8 badanych respondentów (16,0 %) wskazuje na szybkie nudzenie się dziecka podczas zabawy. Kolejne trudności wskazywane przez osoby badane to: brak koncentracji dziecka (5 osób – 10,0 %), ograniczenie przestrzenne (4 osoby – 8,0 %) oraz obawa, strach przed odniesieniem porażki (4 osoby – 8,0 %).

*Tabela 16
Trudności napotykanne przez rodziców podczas organizowania aktywności zabawowej*

Kategorie	Liczby udzielonych odpowiedzi	Procent liczby udzielonych odpowiedzi
Szybkie nudzenie się dziecka	8	16,0 %
Brak czasu spowodowany pracą	10	20,0 %
Ograniczenie przestrzenne	4	8,0 %
Brak koncentracji dziecka	5	10,0 %
Brak odzewu dziecka na przedstawiane pomysły zabawy	10	20,0 %
Obawa, strach przed odniesieniem porażki	4	8,0 %
Brak trudności	14	28,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Badani respondenci podczas uzupełniania kwestionariusza ankiety, w pytaniu nr 23 wskazywali na zmiany w zachowaniu dziecka będące efektem zabawy. Z udzielonych odpowiedzi wynika, iż 13 rodziców (26,0 %) uważa swoje dziecko za szczęśliwe dzięki zabawie, 13 rodziców (26,0 %) sądzi, że dziecko dzięki zabawie staje się bardziej otwarte, a 9 (18,0 %), że spokojniejsze. Zdaniem 9 opiekunów (18,0 %) dziecko rozwija swoje umiejętności, zaś według 8 (16,0 %) jest bardziej zaangażowane. Ośmiu badanych (16,0 %) uważa, że dzięki aktywności zabawowej ich dziecko potrafi się bardziej skupiać. Siedmiu respondentów (14,0 %) twierdzi, że zabawa wszechstronnie rozwija dziecko, 7 osób (14,0 %) uważa, że w zabawie ćwiczy się współpracę w grupie. Według 6 osób (12,0 %) dzięki zabawie lepiej przyswajają się wiedzę, kolejne 6 osób (12,0 %) podkreśla rozwijanie kreatywności. Wśród uzyskanych odpowiedzi udzielonych przez rodziców wskazywano na: rozwój słownictwa, skłonność do dzielenia się z innymi dziećmi, poszerzenie grona przyjaciół, spontaniczność, wzrost samodzielności, wspomaganie rozwoju umysłowego (zob. tabela 17).

*Tabela 17
Obserwowane zmiany w zachowaniu dziecka będące efektem zabawy*

Kategorie	Liczby udzielonych odpowiedzi	Procent liczby udzielonych odpowiedzi
Szczęśliwe	13	26,0 %
Spokojniejsze	9	18,0 %
Zaangażowane	8	16,0 %
Otwarte	13	26,0 %
Spontaniczne	3	6,0 %
Potrafi się skupiać	8	16,0 %
Rozwija umiejętności	9	18,0 %
Powiększenie grona przyjaciół	4	8,0 %
Wszechstronny rozwój	7	14,0 %
Rozwój słownictwa	5	10,0 %
Kreatywność	6	12,0 %
Wzmacnianie umysłu	2	4,0 %
Lepsze przyswajanie wiedzy	6	12,0 %
Umiejętność dzielenia się z innymi dziećmi	4	8,0 %
Cwiczenie współpracy w grupie	7	14,0 %
Rozwój samodzielności	3	6,0 %

Zródło: Opracowanie własne

Ostatnie z pytań w kwestionariuszu ankiety (numer 24) polegało na poznaniu zdania respondentów na temat korzyści, które są wnoszone do życia dziecka poprzez zabawę. Należało wybrać jedną z dwóch odpowiedzi („TAK” lub „NIE”), a następnie wyjaśnić, uzasadnić swój wybór. A zatem, 48 (96,0 %) badanych wybrało odpowiedź „TAK”, uzasadniając iż: dzięki zabawie dokonuje się w dziecku wszechstronny rozwój; zabawa wnosi do ich życia wiele radości,

szczęścia; daje możliwość rozwijania pasji, zainteresowań hobby; jest nauką, wzbogaca słownictwo i uczy zwrotów grzecznościowych; uczy współpracy z rówieśnikami i innymi osobami oraz jak rozwiązywać napotkane problemy; służy poznawaniu świata i przygotowania do życia dorosłego i szkolnego; wspomaga prawidłowy rozwój dziecka; pobudza kreatywność i umacnia więzi emocjonalne oraz przede wszystkim buduje bliskość, relacje z rodzicami i rodzeństwem. Pozostałe dwóch respondentów (4,0 %) nie udzieliło żadnej odpowiedzi.

Wnioski końcowe. Jednym z obszarów badań własnych było zdiagnozowanie opinii rodziców w zakresie roli zabawy w rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym. Posłużono się pytaniami nr 9 i nr 10 z kwestionariusza ankiety. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że najwięcej respondentów, przede wszystkim wskazuje na wszechstronny rozwój dziecka, zdolności, a także doskonalenie sprawności motorycznej i zmysłów. Zaskakującym spostrzeżeniem jest fakt, iż tylko jedna z ankietowanych osób przypisuje zabawie rolę kształtowania osobowości dziecka. W odniesieniu do rozwijanych umiejętności poprzez zabawę większość opiekunów dzieci uważa, iż jest to rozwój wyobraźni, zdolności manualnych, a także ruchowych i logicznego myślenia.

Kolejny problem szczegółowy dotyczył poznania rodzaju zabawy najczęściej wybieranej przez dzieci. W głównej mierze występują zabawy ruchowe, później konstrukcyjne oraz gry i zabawy dydaktyczne. Najczęstszym sposobem na spędzanie wolnego czasu okazuje się wśród przedszkolaków zabawa zabawkami, następnie wyjście na zewnątrz lub plac zabaw. Pocięszającym aspektem wydaje się, niewielka liczba dzieci, które grają w gry komputerowe, w większości niezbyt dobrze oddziałujące na umysł i rozwój dziecka. Ulubiona zabawa dziewczynek polega na naśladowaniu i odgrywaniu ról, czyli tzw. „zabawa w dom”, zaś chłopców na układaniu klocków lego. Najwięcej przyjemności w zabawie sprawia dziewczynkom możliwość nawiązywania kontaktów z innymi dziećmi oraz zabawa z rodzicami, a chłopcom ruch i także zabawa wraz z opiekunami.

Trzecie pytanie szczegółowe dotyczyło zmian w zachowaniu dziecka, którą są efektem zabawy. W ostatnim pytaniu z kwestionariusza ankiety znajdowało się pytanie, które miało zweryfikować, czy zdaniem rodziców zabawa wnosi jakieś korzyści do życia ich dziecka. Wszyscy, którzy udzieliłi odpowiedzi, uważają, że „Tak” i wskazują między innymi na: wszechstronny rozwój dokonywany w dziecku, dostarczanie emocji, takich jak szczęście i radość, a także możliwość rozwoju pasji. Określając zmiany w zachowaniu malucha, najczęściej wskazywano na to, że dziecko jest bardziej szczęśliwe. Również staje się otwarte i spokojniejsze.

Kolejny zakres problemu szczegółowego dotyczył poznania sposobu zabawy dziecka z rodzicem. Badane osoby najczęściej bawią się z dziećmi poprzez wspólne układanie puzzli, klocków oraz uczenie się układów tanecznych, tańczenie ich, czy też malowanie, wyjście na spacer lub granie w gry planszowe. Z badań wynika również, że niespełna połowa bawi się ze swoimi pociechami każdego dnia.

Dzieci w wieku przedszkolnym często mogą napotykać trudności podczas zabawy. Zaobserwowano, że najwięcej dziewczynek ma problem ze sprzątaniem po zabawie, pogodzeniem się z przegraną, jak i dzieleniem się zabawkami z innymi dziećmi. W przypadku chłopców jest to niepowodzenie i pogodzenie się z przegraną.

Dorośli podczas organizowania aktywności zabawowej mogą napotykać różnego rodzaju trudności – są one obiektem zainteresowań w ostatnim etapie badań. Większość respondentów wskazuje na brak czasu, który jest spowodowany pracą. Również podczas przedstawiania propozycji zabawy dziecku, wyraża się jego brak odzewu na pomysły. Szybkie nudzenie się przedszkolaka jest także niełatwym wyzwaniem.

Postulaty pedagogiczne. Badania, które zostały przeprowadzone, pozwoliły na wysunięcie następujących postulatów pedagogicznych:

1. Zbyt mała liczba badanych rodziców dzieci w wieku przedszkolnym, zdaje sobie sprawę, że zabawa jest nieodłącznym elementem codziennego schematu dnia dziecka. Aktywność zabawowa powinna być podejmowana przez jednostkę, kiedy tylko ona wykazuje taką chęć, ponieważ jest jego naturalną potrzebą. Jednak pocieszające staje się to, iż duży procent badanych posiada świadomość o wszechstronnym rozwoju dokonującym się poprzez aktywność zabawową. Warto zgłębiać wiedzę w zakresie zabawy, aby nie narzucać dzieciom sposobu jej przebiegu, kierunku, tempa. W obecnych czasach znajduje się wiele książek, poradników, ciekawych propozycji zabaw, które mogą doszkolić osoby dorosłe w tym zakresie. Takie materiały powinny być w łatwy sposób dostępne dla rodziców dzieci na przykład udostępniane w przedszkolach.

2. Aby poszerzyć zakres wiedzy na temat: zabawy, jej roli, znaczenia, przebiegu itd., mogą być organizowane różne szkolenia, kursy lub warsztaty. Mogłyby one skutkować zwiększeniem się świadomości osób dorosłych na temat, jak bardzo istotna jest zabawa w życiu każdego malucha. Zmniejszyłyby się stopień trudności napotykaną przez rodziców podczas organizowania aktywności zabawowej, a także w jaki sposób można przełamać słabości dziecka, nauczyć go odwagi, pokonywania przeszkód.

3. Istotne staje się kształtowanie w dziecku zainteresowań zabawami zarówno badawczymi, jak i teatralnymi. Obydwa rodzaje zabaw skłaniają jednostkę do poznawania rzeczywistości, zdobywania wiedzy, kształtowania wrażliwości, wyrażania emocji itp. Poprzez uczestnictwo i organizację wszelkiego rodzaju zajęć z zakresu edukacji teatralnej np. tworzenie teatryków, przedstawień okolicznościowych, a także wyjść na krótkie spektakle (np. teatryk kukielkowy), może wzrosnąć zainteresowanie kulturą wśród przedszkolaków. Dzięki temu najmłodszy będą mogli nabierać odwagi, rozwijać się pod względem kulturalnym oraz poczują swobodę wypowiedzi.

4. Ulubioną zabawką większości dzieci są przedmioty materialne typu: pluszaki, klocki itd. Jednak niewielkim zainteresowaniem cieszą się te, za pomocą których można uprawiać sporty fizyczne, ćwiczyć aktywność ruchową (rower, hulajnoga itp.). Chcąc zmienić zaistniałe zjawisko i polepszyć koordynację ruchową przedszkolaków, można wdrożyć do ich życia rozrywki powiązane z ruchem, które opierałyby się na rywalizacji, współpracy. Przykładem może być organizacja zawodów sportowych, konkursy, a także rozgrywki, w których brałyby udział nie tylko dzieci, ale również ich opiekunowie, rodzice. Za pomocą tego typu działań, w łatwy sposób można ukazać jednostkom, że nie zawsze można zostać zwycięzcą, a dobra zabawa nie wiąże się tylko z wygraną.

Warto podejmować badania w zakresie aktywności zabawowej dziecka, gdyż przedstawione zagadnienie bardzo korzystnie wpływa na jego rozwój.

Bibliografia

1. Klim – Klimaszewska, A. (2005). *Pedagogika Przedszkolna*. Warszawa: Polski Instytut Wydawniczy.
2. Sufa, B. (2016). *Zabawa – potrzeba i konieczność w rozwoju dziecka. Zabawy i zabawki*. Kielce: Wydawnictwo Muzeum Zabawy i Zabawek w Kielcach.
3. Gruszczyk – Kolczyńska, E. (2016). *Starsze przedszkolaki. Jak skutecznie je wychować i kształcić w przedszkolu i w domu*. Kraków: Wydawnictwo Bliżej Przedszkola.
4. Korczak, J. (2012). *Jak kochać dziecko. Dziecko w rodzinie*. Warszawa: Rzecznik Praw Dziecka.
5. Maciejewska – Mroczek, E. (2012). *Mrówcza zabawa. Współczesne zabawki a społeczne konstruowanie dziecka*. Kraków: Universitas.
6. Zarzecki, L. (2012). *Teoretyczne podstawy wychowania Teoria i praktyka w zarysie*. Jelenia Góra: Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jelenie Górze
7. Łąkowski, R. (1982). *Encyklopedia popularna PWN*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe
8. Asyngier – Kozieł, A. (2006). *Zabawa jako metoda wychowania teatralnego dzieci*. W: red. Kędzior – Niczyporuk, E. *Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej*. Lublin: Klanza.
9. Reddy, L. A. (2014). *Rozwijanie umiejętności społecznych dziecka. Interwencje przez zabawę*. Warszawa: PWN.
10. Kubinowski, D. (2006). *Taniec jako forma zabawy*. W: red. Kędzior – Niczyporuk, E. *Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej*. Lublin: Klanza.

DYSLEXIA RISK IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN RYZYKO DYSLEKSJI U DZIECI W WIEKU WCZESNOSZKOLNYM

Kujda D.

Institute of Pedagogy, University of Rzeszow, Poland

The article concerns the risk of dyslexia among students of the second grades of primary school. The research was devoted to second-year students from one of Rzeszów schools. The first part of this article explains the term Risk of Dyslexia, the causes, symptoms, and diagnosis of children and working with them. The own research is described in the second part. The aim of the study was to determine the risk of dyslexia in second-year primary school students. The results show that from the group of 50 people studied, 70% of the respondents are in the no-risk group, and 30% are in the sphere of occurrence. Studies have also shown that boys are more likely than girls to be at risk of dyslexia in all development spheres.

Keywords: dyslexia risk, dyslexia, Dyslexia Risk scale.

Artykuł dotyczy występowania ryzyka dysleksji wśród uczniów klas drugich szkoły podstawowej. Badania poświęcone były uczniom klas drugiej jednej z rzeszowskich szkół. Pierwsza część artykułu dotyczy wyjaśnienia terminu Ryzyko Dysleksji, przyczyn, objawów i diagnozy dzieci i pracy z nimi. W drugiej części zostały opisane badania własne. Celem badań było określenie ryzyka dysleksji u uczniów klas drugich szkoły podstawowej. Wyniki pokazują że z badanej 50 osobowej grupy 70% badanych jest w grupie braku ryzyka, a 30 % znajduje się w sferze występowania. Badania pokazały również że chłopcy są bardziej niż dziewczynki narażeni na występowanie Ryzyka Dysleksji we wszystkich sferach rozwojowych.

Słowa kluczowe: Ryzyko dysleksji, dysleksja, skala Ryzyka Dysleksji.

Wstęp. Zagadnienie dotyczące ryzyka dysleksji u dzieci w wieku wczesnoszkolnym, to bardzo szeroki i ciekawy temat który pokazuje z jakimi problemami borykają się uczniowie edukacji wczesnoszkolnej. Dla wszystkich dzieci rozpoczęcie etapu nauki w szkole podstawowej to niezwykle duże przeżycie, zmiana środowiska, czas zdobywania nowej wiedzy. Jest to również czas, w którym pojawiają się pierwsze trudności szkolne, dziecko napotyka przeszkody i problemy. Niezwykły jest fakt funkcjonowania różnych dzieci w tym samym środowisku, uczenia się i odkrywania świata w ten sam sposób, a jednocześnie w każdym wypadku indywidualnie. Głęboka analiza problemu jakim jest ryzyko dysleksji pokazuje, że startując z jednego miejsca nie zawsze można dojść tak samo daleko, w jednakowym czasie.

Każde dziecko ma swoją wyjątkową i niepowtarzalną osobowość. Zdarzają się takie dzieci, u których pojawiają się różnego rodzaju problemy. Jednym z nich jest występowanie ryzyka dysleksji. Na początkowych etapach nauki dzieci osiągają różny stopień rozwoju, jedne rozwijają się szybciej, inne potrzebują trochę więcej czasu na opanowanie niektórych czynności. Niektórzy uczniowie napotykają na liczne kłopoty z opanowaniem podstawowych zadań szkolnych. Największą trudność sprawia im nauka czytania i pisanie. Pomimo systematycznej i ciężkiej pracy efektów nie widać, a dziecko ma coraz większe braki w nauce i w coraz większym stopniu nie opanowuje technik czytania i pisanie. Gdy rodzic lub nauczyciel zauważają tego typu problemy podejmują odpowiednie kroki, by zdiagnozować przyczynę kłopotów dotyczących dziecko. Ważne jest, aby odpowiednio szybko zareagować i podjąć działania wspomagające dziecko. Najlepszym sposobem na zdiagnozowanie ryzyka dysleksji jest poddanie dziecka badaniu Skalą Ryzyka Dysleksji autorstwa Marty Bogdanowicz. Badanie takie daje jasny obraz tego, czy dane dziecko boryka się z problemem ryzyka dysleksji. Dodatkowo w skali wyodrębnione są sfery rozwoju, których ryzyko dysleksji może dotyczyć i diagnozuje się, w jakim stopniu dana sfera jest opóźniona.

Pojęcie ryzyka dysleksji, to specyficzne trudności w uczeniu się. Ryzyko dysleksji - zagrożenie wystąpienia trudności w czytaniu i pisaniu o specyficznym charakterze” (Bogdanowicz, 2012, s. 50 Zaburzenie to dotyczy dzieci rozwijające się na odpowiednim poziomie, w prawidłowy sposób. Trudności nie są uwarunkowane wadami narządów zmysłów lub brakiem właściwej opieki w szkole czy w domu (Krasowicz - Kupis, 2019, s. 214) „Dysleksja to specyficzne trudności w nauce czytania u dziecka o prawidłowym rozwoju intelektualnym, które mimo własnych starań i właściwych metod dydaktycznych szkoły znacznie odbiega stanem swych umiejętności czytania od poziomu osiąganego w jego wieku i na